



## Yliopistojen uudet strategialinjaukset antavat mahdollisuuksia maantieteelle

<https://doi.org/10.30677/terra.108064>

Yliopistolaki muuttui noin 10 vuotta sitten ja sen pidempiaikaiset vaikutukset ovat alkaneet näkyä entistä selvemmin yliopistolaisten arkityössä. Eräänä muutosaihiona on ollut organisatorinen kehittäminen, joka käytännössä on näkynyt esimerkiksi yksikkörakenteiden muutoksina. Yliopistot ovat uudelleen muokanneet ja organisoineet perinteisiä laitos- ja tiedekuntarakenteitaan. Oppialarakenteita on voitu myös muuttaa. Suurimmat muutokset ovat todennäköisesti tapahtuneet Tampereen yliopistojen kohdalla, jossa kolme korkeakoulua ovat fuusioituneet yhdeksi kokonaisuudeksi. Useissa tapauksissa tutkimusryhmäkokonaisuuksien (tai tutkimusteemojen yhdistelyyn) perustuvia organisaattioratkaisuja on tehty yliopistokohtaisesti.

Muutoksiin ovat kuuluneet organisaatiouudistusten ohella myös erilaisten painoalojen tai profiloitumisalojen luominen ja määrittely. Tämän vuoksi useat Suomen yliopistot ovat luoneet tiedekunta- ja laitoserakenteiden ohelle niin sanottuja poikkileikkaavia tutkimusteemaisia rakenteita. Näiden toteuttaminen ja luominen ovat itsessään osoitus muuttuvasta ajattelusta siitä, kuinka yliopistot toimivat ja miten niiden oppialarakenteet toimivat nyky-yhteiskunnassa.

Maantieteen ja maantieteilijöiden näkökulmasta poikkileikkaavat ja -tieteelliset tutkimusalamääritelmät ovat suuri mahdollisuus. Pääsääntöisesti eri yliopistojen painoalat henkivät sellaista laaja-alaisuutta, joka on aina ollut maantieteen ominaispiir-

re. Luonnon- ja yhteiskuntatieteellisten näkökulmien yhdistäminen sekä (paikka)tietojärjestelmien käyttö niin tutkimus- kuin opetustyössä antaa erinomaisen pohjan poikkitieteelliselle tutkimukselle.

Oma yliopistoni eli Turun yliopisto (TY) yhdessä Åbo Akademin (ÅA) kanssa ovat valinneet yhteiseksi tutkimuksen ja opetuksen temaattiseksi painoalaksi ”meren” (Turun yliopistossa virallinen nimitys on ”meri ja merenkulku”). Olen toiminut TY:ssä kyseisen kokonaisuuden rakentamisessa reilun viiden vuoden ajan. Meri ja merenkulku -painoala on toiminut pilottina ja kuluvana vuonna muut tutkimusalat kehittävät toimintaansa kokemustemme perusteella. Aihepiirin valinta TY:n painoalaksi oli myös maantieteellinen: Turun saaristo, merenkulun perinteet sekä kaupungin fyysismaantieteellinen sijainti meren rannalla ovat taustatekijöitä, joiden vuoksi molemmat alueen yliopistot ovat valinneet meren keskeiseksi tutkimuksen ja opetuksen kohteeksi. Valinnat korostavat myös yliopistojen sidosryhmien halua esiintuoda meriin ja rannikkoalueisiin liittyvää monipuolista tutkimustoimintaa.

Poikkitieteellisen ja matriisiorganisaatiomaisen mallin rakentaminen tutkimustoimintaa ohjaavaksi ja yhdistäväksi kokonaisuudeksi vaatii perinteisestä tiedekuntarakenteesta poikkeavaa näkemystä tehokkaan organisaation kehittämisestä. Käytännössä tehtävä on vaativa, koska olemassa olevat hierarkiat ja erityisesti taloudellisten resurssien jakautuminen ohjaavat perustavanlaatuisesti toimin-

tatapaa ja organisatorista hierarkiaa. Toisaalta kyse on myös ihmisistä eli tutkijoiden ja asiantuntijoiden kokemuksista ja haluista käyttää esimerkiksi jaettuja affiliaatioita esiintymisten ja julkaisujen yhteydessä. Joissain tapauksissa yliopiston sisällä jaetut organisaatiomeriitit ovat yleisiä ja helposti arkeen jäsenyviä, toisissa taas niiden aikaansääminen ja yhteistoiminta ovat hyvin vaikeasti saavutettavia tavoitteita.

Seuraavaksi pohdin hieman kriittisemmin muutostöiden vaikutuksista yliopistotyön arkeen, koska esimerkiksi profiloitumispyrkimysten käytännön toteutus on aiheuttanut monissa tapauksissa valtavan määrän päätehtävien, eli tutkimuksen, opetuksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen, ulkopuolista byrokratiaa ja hallintotyötä. Kehittämistoiminnot ovat tarpeellisia ja tarkoitustaan palvelevia, mutta yritysmaailmasta kopioidut käytänteet aiheuttavat monelle aktiivisesti tutkimustyötä tekevälle suuren lisäkuorman. Mielenkiintoista on se, että hallinnollinen kehitystyö koskee valtaosin sellaisia tutkijoita, joilla on suurin vastuu myös kansainvälisen huippututkimuksen tekemisestä. Työn kuormittuminen muutamien avainhenkilöiden niskaan on tyypillinen kehityskulku, joista on nähty useita esimerkkejä yliopistolain muutoksen jälkeen. Asiaan olisi tarpeen kiinnittää huomiota entistä enemmän, mutta vähenevien perusrussien maailmassa tehtävä voi olla vaikea.

Todetuista ongelmista huolimatta sisällöllisesti ja erityisesti maantieteilijöiden näkökulmasta laaja-

alaiset poikkitieteelliset tutkimuspainoalat ovat ilmi-selvä mahdollisuus parantaa tieteenalan näkyvyyttä. Useat nykypäivän tutkimusteemat, esimerkiksi Suomen Akatemian kohdennetuissa hauissa, korostavat laaja-alaisuutta ja tutkimusintegraatiota tieteenalojen välillä. Kolikolla on tietysti myös kääntöpuolensa, koska generalistien ohella tarvitaan yleensä aina specialistiosaamista. Osaamiskompetenssien yhdistäminen uskottavaksi tutkimussuunnitelmaksi vaatii hakuteknistä osaamista, jota maantieteilijöillä on aina ollut. Mahdollisuuksien soisi konkretisoituvan alalle suurempina onnistumisprosentteina ja rahoitusosuuksina vaativissa rahoitushauissa.

Yliopistotasolla rahoituksen kohdentaminen on keskeinen syy tutkimuspainalojen luontiin. Tulevaisuutta katsoen yliopistojen sisäiset muutosprosessit ja mielihalut toimintansa profilointiin ohjaavat tutkimusalojen kehittymistä. Maantieteilijöillä on hyviä mahdollisuuksia tieteenalan entistäkin vahvempaan esiintuontiin. Nousevia tutkimuskoh-teita ovat varmasti ympäristön ja ihmistoiminnan vuorovaikutusanalyysit, jotka heijastavat jo lähtökohtaisesti maantieteen luonnetta. Esimerkiksi tutkimushankehauissa maantieteen teesien ja terminologian päivittäminen ajankohtaisia ilmiöitä ja tapahtumia peilaaviksi tarjoaa ja mahdollistaa hyvän lähtökohdan rahoituskilpailussa menestymiseen.

TOMMI INKINEN,  
*Toimitusneuvoston jäsen*